

UUSI SUKUPOLVISOPIMUS

Eläkeuudistus, joka pelastaa julkisen talouden

Suurimpien ikäluokkien päästäminen eläkkeelle noin 60-vuotiaina oli virhe, joka uhkaa näivettää nuorempien sukupolvien tulevaisuuden. Hoiva- ja eläkemenot kasvavat niin voimakkaasti, että se aiheuttaa muulle julkiselle taloudelle valtavia ongelmia. Hyvinvointivaltio on uhattuna.

Suomeen tarvitaan eläkeuudistus, jonka myötä työurat jatkuvat aidosti pidempään ja joka on oikeudenmukainen sukupolvien välillä.

On luotava automaattinen mekanismi eläkeiän nostamiseen, joka takaa työllisyyden kasvun vähintään 130 000:lla vakauttaen julkisen talouden kestäväälle tasolle.

- ◆ Eläkeläisten määrä on kasvanut yli 430 000:lla samaan aikaan kun työllisten määrä on kasvanut vain 54 000:lla. 60 vuoden päästä Suomessa on 1,08 työllistä yhtä eläkeläistä kohden, kun vielä vuonna 2000 työllisiä oli 2,0 yhtä eläkeläistä kohden.
- ◆ Ansiosidonnaisen työttömyys- turvan ei tulisi enää kerryttää eläkettä. Työttömyysjaksojen ketjuttamiseen pitää puuttua. Työeläkeindeksi on syytä muuttaa pelkäksi kuluttajahintaindeksiksi.
- ◆ Eläkeläisiä pitää kannustaa tekemään töitä hyödyntämällä alustataloutta ja luomalla työnvälitystä harjoittaville yrityksille kannustimia houkutella eläkeläisiä keikka- duuneihin.

Suomalaiset pääsevät eläkkeelle liian varhain

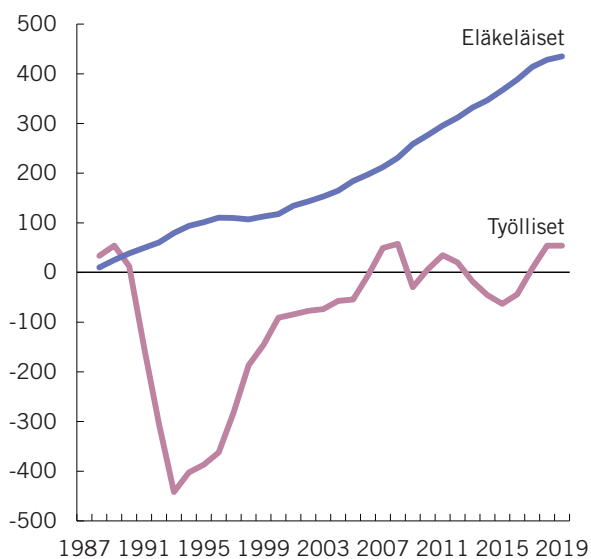
”Onko sukupolvien välinen sopimus enää reilu?” kysyivät Vesa Vihriälä, Bengt Holmström, Sixten Korkman ja Roope Uusitalo¹ pohtiessaan koronapandemian jälkeisen Suomen haasteita.

Eläkeläisten määrän voimakas kasvu ja työllisyyskasvun näivettyminen haastavat tuntemamme hyvinvointivaltion perusrakenteet. Jos huoltavien (työlliset) määrä laskee ja huollettavien (ei-työlliset) määrä kasvaa, ovat edessä väistämättä näivettyvät palvelut. Yksinkertainen matemaattinen yhtälö huoltavien ja huollettavien suhteesta ei mene umpeen muuten kuin karsimalla keskeisistä hyvinvointivaltion osa-alueista tai kasvattamalla työllisyyttä huomattavasti ennustettua korkeammaksi.

Hupenevista varoista on tulossa uusi todellisuus niin tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa, poliisien kouluttamisessa kuin tiehankkeissakin. On vaikea nähdä tulevaisuutta, jossa eläkkeiden ulkopuolista sosiaaliturvaa olisi varaa kohentaa tai korkeakoulutukseen panostaa.

Julkisen talouden pysyvä tulojen ja menojen välinen epätasapaino uhkaa kääntää velkaantumisen hallitsemattomaksi pitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriö arvioi kestävyysvajeen olevan noin neljä prosenttia suhteessa bkt:hen, eli noin 10 miljardia euroa.²

KUVIO 1. Työllisten ja eläkeläisten määrän muutos 1987–2019 (henkilöä)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Väestön ikääntyminen on näkynyt viime vuosikymmenen aikana erityisesti eläkemenojen kasvuna. Eläkkeet muodostavat neljänneksen kaikista julkisista menoista.³ Vuosittain eläkeläisille maksettava summa ei ole säästölippaassa odottamassa maksupäivää. Eläkkeet rahoitetaan suurimmalta osin kunkin vuoden työssäkävien maksamilla eläkemaksuilla.

Käytännössä eläkemaksut syövät valtion ja kuntien kyvyn kerätä lisää verotuloja. Ikärakenteen heikentyessä yhä isompi siivu työllä kerrytyistä euroista siirretään eläkejärjestelmän tarpeisiin. Eläkemaksujen korotus on käytännössä sama asia kuin työn verotuksen kiristäminen. Se tekee työllistämisestä ja työllistymisestä vaikeampaa. Koska juuri kukaan ei halua kiristää työn verotusta, eläkemaksujen nostaminen luo painetta keventää ansiotuloverotusta. Tämä taas johtaa siihen, että eläkejärjestelmän ulkopuolinen julkinen talous heikkenee entisestään.

Valtiovarainministeriön tuoreimman arvion mukaan ikäsidonnaiset menot olivat vuonna 2019 lähes 30 prosenttia suhteessa bkt:hen.⁴ Tulevina vuosina erityisesti hoiva- ja terveysmenoihin kohdistuu kasvupaineita, kun yhä suurempi osa väestöstä on 75 vuotta täyttäneitä. Kun tämä ikäpyykki ohitetaan, pitkäaikaishoivan tarve kasvaa merkittävästi. Tulevien vuosikymmenten menopaine on huomattava, koska ikärakenteemme on armoton: 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa yli 500 000:lla seuraavan 50 vuoden aikana.

Työmarkkinajärjestöt sopivat edellisestä eläkeuudistuksesta vuonna 2014, ja se astui voimaan 2017. Tätä edeltävä uudistus sovittiin vuonna 2001, ja se astui voimaan 2005. Yhteistä eläkeuudistuksissa oli se, että työmarkkinajärjestöt käytännössä sopivat keskenään eläkeuudistuksen keskeiset periaatteet ensisijaisesti eläkejärjestelmän tarpeita ajatellen. Muiden politiikkalohkojen rooliksi jäi sopeutua siihen, mitä eläkeuudistuksen vaikutusten jälkeen käteen jäi. Eläkejärjestelmä ei kuitenkaan ole kokonaisuus, jota voisi tarkastella irrallaan muusta julkisen talouden kokonaisuudesta. Jatkossa eläkejärjestelmää pitää uudistaa julkisen talouden kestävyys edellä.

Suurin virhe oli päästää suuret ikäluokat liian aikaisin eläkkeelle.

Jos asiaa tarkastellaan koko julkisen talouden näkökulmasta, on itsestään selvää, että yksi 2000-luvun suurimmista virheistä on ollut se, että Suomen suurimmat ikäluokat (40- ja 50-luvuilla syntyneet) päästettiin eläkkeelle noin 60-vuotiaina. Monet heistä voisivat edelleen olla kantamassa kortensa kekoon yhteisen hyvän vuoksi.

Kuten valtioneuvoston kanslian tuoreessa väestöpoliittisessa selvityksessä⁵ kuvataan, 65–74-vuotiaiden ikäryhmässä on nykyään runsaasti varsin toimintakykyisiä ihmisiä. He ovat terveytensä ja elämäntapojensa puolesta pikemmin myöhäis-keski-ikäisiä kuin vanhoja. He ovat myös useammin auttajia ja hoitajia kuin autettavia ja hoidettavia.

Eläkkeistä sovittua on kuitenkin vaikea muuttaa niin juridisista kuin poliittisistakin syistä.⁶ Maksussa olevat eläkkeet ovat vallitsevan tulkinnan mukaan omistusoikeuden lailla perustuslain suojaamia, joten niihin ei voi puuttua, vaikka eläkemaksupaineet nousisivat suuriksi. Tulkinta voisi mahdollisesti muuttua, jos kävisi ilmeiseksi se, että valtio ei kykene enää turvaamaan muita perusoi-keuksia.

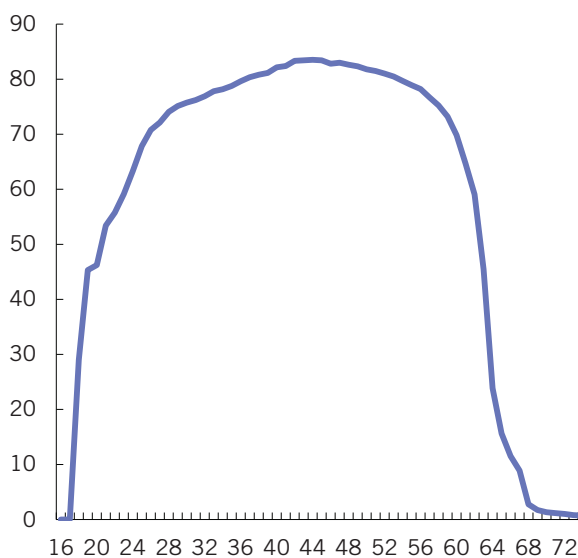
Eläkejärjestelmämme on kansainvälisessä vertailussa arvioitu kohtuullisen toimivaksi mal-liksi. Suhteessa muihin eläkejärjestelmiin näin voi hyvinkin olla, mutta silloin ummistamme sil-mämme nuorempien ikäryhmien tarpeilta. Jos hyvinvointivaltiomme ajautuu nykyistäkin suu-rempaan kriisiin, lienee väistämätöntä, että eläk-keiden tasoa ja koko nykyisen eläkejärjestelmän oikeutusta tulee tarkastella kriittisesti.

Jos sukupolvien välinen sopimus kirjoitettaisiin uusiksi tänään, ei nykyisen tasoihin eläkkei-siin suostuttaisi.

Eläkeläisten määrä on kasvanut huimasti

Vuonna 1987 Suomessa oli miljoona eläkeläistä. Vuoden 2019 loppuun mennessä luku on kasvanut lähes 50 prosenttia. Eläkeläisiä on lähes puoli miljoonaa enemmän kuin vuonna 1987 (Kuvio 1). Samaan aikaan työllisyys ei ole kasvanut juuri lainkaan. Vuoden 2019 lopussa Suomessa oli vain 54 000 työllistä enemmän kuin 1980-luvun lopussa.

KUVIO 2. Työllisyysaste ikäryhmittäin 2019

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Muutos johtuu siitä, että ikääntyneet ikäluokat ovat merkittävästi suurempia kuin nuorem-mat. Suurimmat ikäluokat ovat 2020-luvulle tul-taessa ehtineet yli 55 vuoden ikään. Tämä on talo-udellisen huoltosuhteen (kuinka monta työllistä väestössä on suhteessa ei-työllisiin) näkökulmasta ongelmallista, koska työllisyysaste alkaa pienentyä jyrkästi 55 ikävuodesta eteenpäin (Kuvio 2).

55 vuotta täyttäneitä suomalaisia on tällä het-kellä kaksi miljoonaa (Kuvio 3). Heistä kolme neljästä on eläkkeellä. Eläkkeelle jäädään kes-kimäärin kaksi vuotta ennen varsinaista eläke-ikää. Vuonna 2020 suomalaiset siirtyivät työ-eläkkeelle keskimäärin 61,9-vuotiaina. Samana vuonna nuorimmat vanhuuseläkkeeseen oikeu-tetut olivat alkuvuonna 1957 syntyneitä. Heidän vanhuuseläkeikänsä on 63 vuotta ja 9 kuukautta. Vuonna 1987 työllisiä oli 2,3 yhtä eläkeläistä kohti. Vuoteen 2000 mennessä työllisiä oli enää 2,0 yhtä eläkeläistä kohden. Viime vuonna työllisiä oli enää 1,6 suhteessa eläkeläisiin. Eläketurvakeskuk-sen mukaan vuonna 2030 työllisiä on 1,46 eläke-läistä kohden. 60 vuoden päästä suhdeluku on enää 1,08 työllistä eläkeläistä kohden (Taulukko 1). Jos mitään ei tehdä, eläkeläisten määrä lähenee hiljal-leen työllisten määrää.

Julkisen talouden pelastava eläkeuudistus

Suomen tarvitaan päivitetty eläkeuudistus. Aiemmat kaksi eläkeuudistusta murensivat sukupolvien välistä sopimusta. Viimeisimmässä eläkeuudistuksessa sovittiin, että vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiden eläkeikäraja kytketään elinajan keskimääräiseen kehitykseen vuodesta 2030 alkaen. Nykytilanteen keskeinen ongelma on se, että ihmiset jäävät keskimäärin eläkkeelle ennen alinta eläkeikää. Tarvitsemme eläkeuudistuksen, jonka myötä työurat jatkuvat aidosti pidempään ja joka on oikeudenmukainen sukupolvien välillä. Nimitämme ehdotusta uudeksi sukupolvisopimukseksi.

Uuden sukupolvisopimuksen kokonaisuus

1 Eläkeikä sidotaan taloudelliseen huoltosuhteeseen

Mikäli työllisten määrä suhteessa huollettaviin ei ole kestävällä tasolla, nostetaan automaattisesti eläkeikää siten, että kestävä taso saavutetaan.

Kestävän huoltosuhteen määrittäminen on viime kädessä poliittinen kysymys. Luonteva lähtökohta olisi finanssikriisiä edeltänyt vuoden 2008 tilanne, jolloin viimeksi julkisen talouden tulot ja menot olivat tasapainossa. Tuolloin suomalaisista

oli töissä 45 prosenttia ja töiden ulkopuolella 55 prosenttia. Tämän tason saavuttaminen tarkoittaisi karkeasti ottaen noin 130 000⁷ lisätyöllistä suhteessa nykytilaan.

Automaattisen mekanismin määrittäminen ei ole helppoa, mutta on nyky menetelmin mahdollista. Mekanismi tulisi perustaa tulorekisterin tietoihin työllisten⁸ määrästä. Rekisteritietojen pohjalta on mahdollista rakentaa seuraavalle neljälle vuodelle ennuste työllisten määrästä suhteessa huollettaviin. Jos ennuste osoittaisi kestävä tason alittuvan, nousisi eläkeikä automaattisesti. Ennusteessa otetaan huomioon päätösperusteiset työllisyystoimet. Jos työllisyys näyttäisi siis paranevan muutenkin riittävästi, eläkeikää ei tarvitsisi nostaa.

Mekanismin tulisi liittää myös malli, joka arvioi lisätyöllisistä kertyvän taloudellisen hyödyn julkiselle taloudelle. Ennakoitujen verotuottojen ja säästyneiden etuusmenojen lisäksi voidaan huomioida työllistämistä aiheutuneet kulut. Näin saadaan uskottava nettolaskelma lisätyöllisten hyödyistä. Tämä on elintärkeää, koska ei ole perusteltua kasvattaa työllisyyttä keinoilla, jotka eivät kohenna julkisen talouden asemaa.

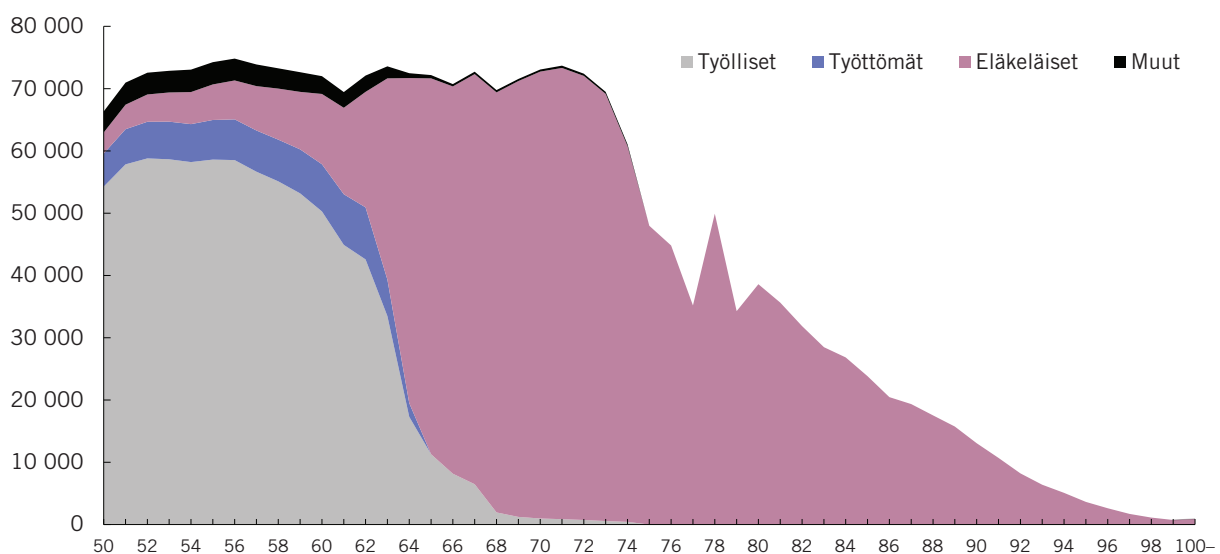
Työllisyysaste on tärkeä talouden indikaattori, mutta voi johtaa harhaan, jos keskitytään yksin-

---

Pelkkä työllisyysaste voi johtaa harhaan.

KUVIO 3. 50 vuotta täyttäneiden määrä pääasiallisen toiminnan mukaan 2019

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Taulukko 1. Työllisten ja eläkeläisten määrä (tuhatta henkilöä)

	2018	2020	2025	2030	2045	2065	2085
Työlliset	2 356	2 373	2 372	2 368	2 352	2 169	1 915
Eläkeläiset	1 484	1 509	1 557	1 618	1 623	1 720	1 763

Lähde: Reipas (2019).

omaan siihen. Korkeakaan 15–64-vuotiaiden työllisyysaste ei riitä turvaamaan laajan julkisen sektorin ylläpitämiseen tarvittavia verotuloja, jos työvoiman ulkopuolella olevia huollettavia on liikaa.

2 Eläkeputkisto poistetaan kokonaisuudessaan

Hallitus linjasi eläkeputken poistosta vuonna 2020, mutta jätti varhaiselle eläköitymiselle useita mahdollisuuksia. Näistä eläkeputkiston rippeistä kannattaa hankkiutua eroon niin pian kuin mahdollista, mieluiten jo vuoden 2021 budjettiriihen yhteydessä.

Eläkeputkiston poistaminen kokonaisuudessaan tarkoittaisi varsinaisen eläkeputken⁹ ja siihen liittyvän erityislainsäädännön poistamisen lisäksi sitä, että ansiosidonnaisesta ei kertyisi jatkossa eläkettä, työkyvyttömyyteen liittyvää lainsäädäntöä muutettaisiin sekä työttömyysjaksojen ketjuttamiseen puututtaisiin.

- Eläkkeen kertymisestä ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta luovutaan. Tämä käytäntö heikentää työllisyyttä ja on myös epäoikeudenmukainen, koska peruspäivärahasta tai työmarkkinatuesta ei kerry eläkettä.
- Työttömyysjaksojen ketjuttamiseen puututaan. Nykyisellään 58 vuotta täyttänyt voi saada ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa jopa 500 päivää. Kunnilla on lisäksi velvollisuus järjestää tietyin ehdoin yli 57-vuotialle työtä, joka kerryttää ansiosidonnaisen työssäoloehto. Tällöin noin puoli vuotta kestäneen tukityöllisyyden jälkeen voi jälleen siirtyä 500 päivän ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle entisellä päivärahan tasolla.

3 Työeläkeindeksi muutetaan kuluttajahintaindeksiksi

Työeläkeindeksi on syytä muuttaa kuluttajahintaindeksiksi.

Eläkemenojen kasvuun on vaikuttanut eläkeläisten määrän kasvun lisäksi myös keskieläkkeiden tason nousu. Alkavat työeläkkeet ovat keskimäärin maksussa olevia eläkkeitä suurempia, koska uusille eläkeläisille on ehtinyt kertyä työeläkettä koko työuran ajalta ja naisten keskimääräiset työurat ovat pidentyneet. Keskieläkkeitä korottavat myös vuosittaiset indeksikorotukset.

Kun uuden alkavan eläkkeen määrää lasketaan, vakuutetun työuran aikaiset palkat ja työtulot tarkistetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Maksussa olevia työeläkkeitä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työeläkeindeksillä. Indeksitarkistuksen määrään vaikuttavat Tilastokeskuksen laskemien kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksin muutokset. Työeläkeindeksissä hintatason muutoksen osuus on 80 prosenttia ja palkansaajien ansiotason muutoksen osuus 20 prosenttia.

Eläkeindeksin muuttuessa vastaamaan kuluttajahintaindeksiä eläkeläisten ostovoima pysyisi ennallaan koko eläkkeellä olon ajan. Indeksien heikennys nykyisestä tarkoittaisi kuitenkin, että eläkeläiset kantaisivat itse enemmän riskiä pitkästä iästään.

Jos odottaa elävänsä pitkään, kannattaa myös jäädä eläkkeelle nykyistä myöhemmin tai kerryttää palkkatuloja eläkkeellä, kun eläkkeen kehitys on hieman aiempaa heikompaa eläkkeellä oloaikana.

Eläkeläiset töihin

Vaikka suurimmat ikäluokat on päästetty jo eläkkeelle, voivat he edelleen olla myös hyvinvointivaltion rahoittajia. Suomessa on perinteisesti suhtauduttu työllisyyteen ja eläkkeeseen joko tai-kysymyksenä. Töitä tehdään täysillä tai sitten ei ollenkaan. Tämä ei ole toimintakykyisten 65–74-vuotiaiden suhteen järkevää lähestymistapa. Suuri osa heistä elää vielä aktiivista elämäntapaa ja heillä voisi olla paljon annettavaa työelämässä.

Eläkeläisten työllisyyden kasvattamista tukee myös se, että työttömyysturvan vakuutusvelvollisuus loppuu 65-vuotiaana ja eläkevakuuttamista ei tarvitse tehdä yli 68-vuotiaille. Yritysten näkökulmasta eläkeläisten palkkaaminen on edullista.

Eläkeläisissä piilevästä potentiaalista kertoo myös se, että moni eläkeläinen on rekisterien perusteella aktiivinen toimija. Palkkatuloja on jopa joka kymmenennellä täysipäiväisellä eläkeläisellä eli noin 115 000 henkilöllä. Vastikään eläkeikään tulleista 65–69-vuotiaista jopa 18 prosenttia on saanut palkkatuloja viimeisen vuoden aikana. Palkkaa saaneiden määrä on kasvanut noin 83 000:lla ajanjaksolla 1995–2018 (Kuvio 4).

Julkisen talouden näkökulmasta eläkeläisten työskentelyllä ei toistaiseksi ole ollut erityisen suurta merkitystä. Suurin osa eläkeläisistä sai

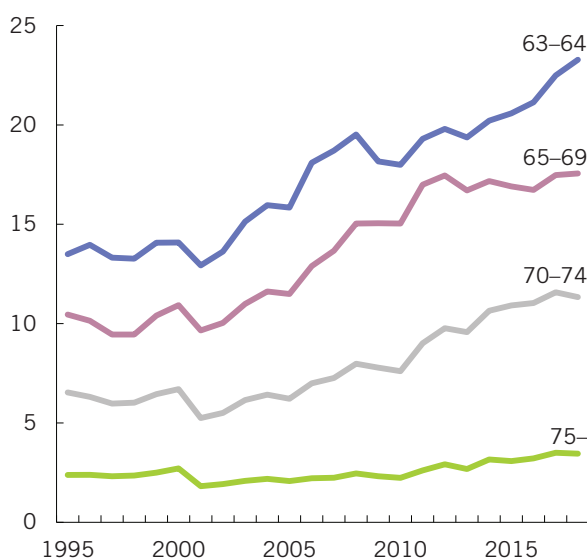
palkkaa melko vähän. Eläkeläisten palkkatulojen mediaani on noin 2 000 euroa vuodessa (Kuvio 5). Lähes 60 000 henkeä tienasi jotain euron ja kahden tuhannen euron väliltä. Tästä summasta ei julkisen talouden kassaan paljoo liikene. Osa eläkeläisten taloudellisesta aktiivisuudesta on kuitenkin tulkittavissa julkisen talouden kannalta merkittäväksi työssäkäynniksi. Arviolta noin 23 000 eläkeläistä tienasi vähintään 10 000 euroa. Näistä 12 000 ansaitsi lähes 19 000 euroa.

Vaikka työnteon mittakaava on toistaiseksi ollut maltillista, on kehitys julkisen talouden näkökulmasta selkeästi positiivista. Kuvioista 5 havaitaan, kuinka 1990-luvun puolivälissä eläkeläisten työnteko oli verrattain harvinaista eikä ikäluokkien välillä oikeastaan ollut eroja. 2000-luvulla erot tuloissa ikäluokkien välillä ovat revähtäneet. Tämä voi johtua siitä, että ikäluokkien erot toimintakyvyssä – ja siten kyky tehdä palkkatöitä – ovat kasvaneet.

Eläkkeellä työskentely on myös sitä yleisempää mitä suuremmasta eläkkeestä on kyse (ks. Liite-aulukko 1). Palkkaa saaneiden osuus on lähes 30 prosenttia niiden eläkeläisten joukossa, joiden eläketulot ovat yli 30 000 euroa vuodessa. Muita suu-

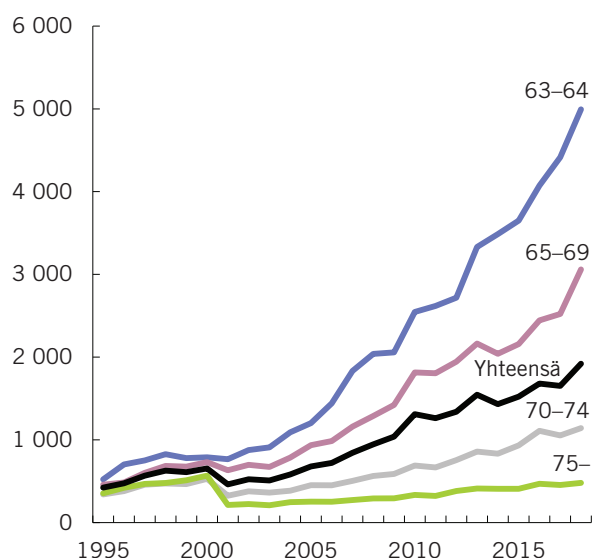
Yhä suurempi osa eläkeläisistä haluaa tehdä töitä.

KUVIO 4. Palkkaa saaneiden osuus ikäluokittain eläkeläisistä 1995–2018 (%)

Lähde: Tilastokeskus.

KUVIO 5. Eläkkeen ohella työskentelevien palkan mediaani ikäluokittain ja vuosittain 1995–2018 (euroa)

Lähde: Tilastokeskus.

rempia eläkkeitä saavat tienaavat paremmin myös työskennellessään eläkeläisinä. Yli 30 000 euroa ansaitsevien osuus on suurin korkeimmassa eläketuloluokassa.

Työskentely eläkkeen ohessa ei siis näytä johtuvan siitä, että pientä eläkettä pitäisi paikata palkkatuloilla. Sen sijaan terveiden elinvuosien määrä on kasvanut. Nykyään yhä suurempi osa vanhuuseläkeläisistä on työkykyisiä ja -haluisia.

Kuka tekee eläköityvien työt?

Suomessa on noin puoli miljoonaa 55-vuotta täytännyttä työllistä. Eli noin yksi viidestä työllisestä on yli 55-vuotias. Suomen suurimmalla toimialalla – sosiaali- ja terveyspalveluissa – työskentelevistä noin 100 000 henkilön odotetaan eläköityvän 10 vuoden sisällä. Tämä ryhmä vastaa 23 prosenttia koko toimialan työvoimasta. Hoitajapula näkyy jo nyt kriisiytyvinä tilanteina hoivakodeissa, terveyskeskuksissa ja sairaaloissa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Tulevaisuudessa tilanne vaikeutuu vaikeutumistaan, mikäli työperäinen maahanmuutto ei yllättäen alkaisi kasvaa poikkeuksellisen voimakkaasti.

Yksi Suomen tulevaisuuden tuhannen taalan kysymyksistä on se, kuka tekee 10 vuoden päästä ne työt, joita 55–64-vuotiaat tällä hetkellä tekevät.

Kun nuoret ikäluokat ovat verrattain pieniä, työvoiman määrä pienenee itsestään. Vuoden 2019 ikäryhmäkohtaisilla työllisyysasteilla työllisten määrä pienenesi seuraavan kymmenen vuoden aikana 85 000:lla ikääntymisen vuoksi.¹⁰

Vanhuuseläkkeellä työskentelevien ammattirakenne ei kovinkaan merkittävästi poikkea kaikkien työllisten ammattirakenteesta.¹¹ Erona on, että asiantuntijatehtävät ovat vanhuuseläkkeellä työskentelevissä aliedustettuina ja niin sanotut työntekijä-ammattit yliedustettuina.

Tämä poikkeaa ikääntyneiden ammattirakenteesta, jossa asiantuntijat ovat yliedustettuina. Asiantuntijat (johtajat, erityisasiantuntijat ja asiantuntijat) jatkavat töitä muita useammin yli 63 ikävuoden jäämättä eläkkeelle, mutta työskentelevät muita harvemmin eläkkeen ohessa.

Eläkeläisten työvoiman tarjonnan erityispiirre on joustavuus. Koska tulotaso on turvattu, on helpompaa olla varalla ja/tai tehdä töitä halutessaan. Koska eläköityminen osuu esimerkiksi juuri sosiaali- ja terveysalalle, ovat eläkeläiset yksi potentiaalinen työvoiman lähde.

Miten eläkeläiset saadaan töihin?

Nykyiset eläkeläiset ovat suurelta osin toimintakykyisiä ja aktiivisia toimijoita. Heidän panostaan tarvitaan hyvinvointivaltion palveluiden turvaamiseksi.

1. Tehdään myös eläkeläisille kohdennettua työvoimapolitiikkaa ja -palveluita.

Eläkeläisissä on paljon unohdettua potentiaalia. Suomalaisen työvoimapolitiikan ytimessä ovat olleet keski-ikäiset ja nuoret työttömät. Työvoimapulan iskiessä yhä voimakkaammin kapuloita talouden rattaisiin on käännettävä katse myös eläkeläisten työskentelymahdollisuuksiin.

Luodaan työnvälitystä harjoittaville yrityksille kannustimia houkutellessa toimintakykyisiä ja -haluisia eläkeläisiä keikkaduuneihin. Työnvälitysyrityksille maksetaan palkkio sen mukaan, kuinka paljon he ovat onnistuneet työllisyyttä parantamaan.

2. Helpotetaan eläkeläisten työntekoa alustatalouden kautta.

Eläkeläisten työvoiman tarjonnan erityispiirre on joustavuus. Koska tulotaso on turvattu, on helpompaa olla varalla ja tehdä töitä halutessaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla eläkeläiset ovat jo nykyään yksi potentiaalinen työvoiman lähde. Eläkeläisten työntekoa mahdollisuuksien kohentaminen vaatii täysin uudenlaista ajattelua, joka hyödyntää työnvälityksen uusia digitaalisia muotoja ja alustataloutta.

Jokainen kansalainen siirtyisi eläköityessään seniorien työvoimapooliin. Työnvälitystä tarjoavat yritykset voisivat hyödyntää poolia ja tarjota eläkeläisille työtilaisuuksia, joita eläkeläiset voisivat hyväksyä tai hylätä tilanteestaan riippuen.

Työskentely eläkkeellä kartuttaisi valtion kassaa hyvin

Eläkeläisten työssäkäynti on usein pienimuotoista verrattuna täysipäiväiseen työssäkäyntiin. Tästä huolimatta se kerryttää mukavasti verotuloja. Koska palkka ansaitaan eläkkeen lisäksi, alkaa veroja kertyä verrattain nopeasti palkan kasvaessa.

Keskivertoeläkeläisellä työskentely alkaa kartuttaa valtion kassaa 750 euron palkkatuloista ylöspäin. Jos henkilöllä ei ole muita tuloja palkkatulojen lisäksi, alkaa veroja kertyä vasta noin 14 000 euron ansioista.

Työssäkävyn eläkeläisen palkasta käteen jääviin tuloihin vaikuttaa muun muassa eläketulovähennys ja työtulovähennys. Eläketulovähennys pienenee, kun henkilön ansiotulot kasvavat. Keskivertoeläkeläisen tapauksessa yksi tienattu euro pienentää eläketulovähennystä 51 sentillä. Eläketulovähennys kuitenkin vähentää verotettavaa tuloa, joten vaikutus käteen jääviin tuloihin ei ole yhtä suuri.

Eläkevähennyksen pienentymistä kompensoi työtulovähennys. Sen vaikutus on merkittävä, koska se tehdään

veron eikä tulon määrästä. Työtulovähennys vaikuttaa siis maksettavaksi tulevaan veron määrään suoraan. Vuonna 2021 työtulovähennys oli 12,5 prosenttia palkkatuloista 2 500 euron ylittävältä osalta. Jokainen tienattu euro siis vähentää maksettavan veron määrää 12,5 sentillä.

Näiden vähennysten määrää on havainnollistettu liitteessä Liitekuviossa 2.

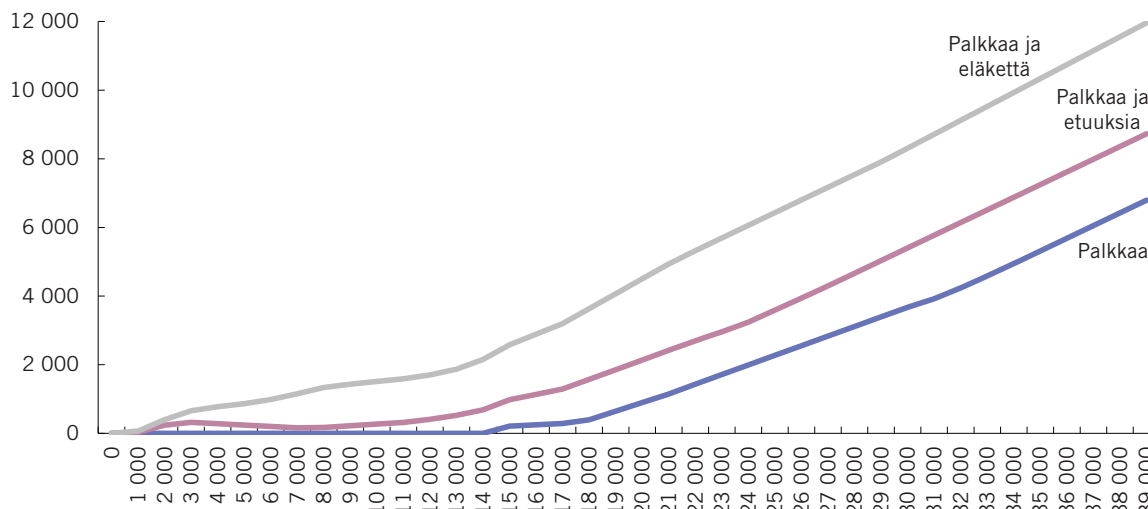
Verokertymän eroja voi lähestyä kuvitteellisen esimerkin kautta. Kuviossa 6 on esitetty palkasta kertyvät verotulot kolmessa eri tapauksessa:

- Nuori, jolla ei ole mitään ansiotuloja ennen palkkaa
- Keski-ikäinen, joka saa 7 000 euroa etuuksia ennen palkkaa (esimerkiksi opiskelija tai puoli vuotta työttömyyspäivärahaa saanut)
- Eläkeikäinen, joka ansaitsee palkkaa ja keskivertoeläkkeen eli 20 000 euroa

Taulukko 2. Palkkatulot ja arvio verokertymästä 2019^b

Ikäluokka	Palkkatuloa saaneita	Palkkasumma, milj. €	Verokertymä (karkea arvio), milj. €
18–24	349 936	4 598	380
65–69	78 022	1 180	500

KUVIO 6. Palkasta kertynyt lisävero keskivertoeläkeläisellä, tulottomalla ja 7 000 euroa etuuksia saaneella (euroa)

Kuviossa on esitetty, paljonko lisää veroa^a kertyy, kun palkka kasvaa.

Kuviosta havaitaan esimerkiksi, että keskivertoeläkeläinen maksaa 20 000 euron palkkatuloista veroa noin 4 150 euroa eläketuloista maksettavien verojen lisäksi. Palkkaa ja etuutta saanut sen sijaan maksaa samasta palkasta noin 1 800 euroa veroa ja pelkkää palkkaa saanut noin 770 euroa. Sama määrä palkkatuloja johtaa siis hyvinkin erilaiseen verokertymään riippuen muista tuloista.

Siksi eläkeläisten työpanosta arvioidessa ei kannatakaan tuijottaa pelkkää palkkasummaa tai työllisten määrää. Vuonna 2019 18–24-vuotiaiden palkkatuloja saaneiden määrä ja palkkatulojen summa olivat yli nelinkertaiset verrattuna 65–69 vuotiaisiin. Tästä huolimatta voidaan tietyin varauksin arvioida, että 65–69-vuotiaiden eläke- ja palkkatuloista kertyi enemmän veroa. Laskelman taustat on esitetty Liitteessä 1.

^a Keskivertoeläkeläisen tapauksessa eläkkeestä maksettavia veroja ei näy kuviossa.

^b Taulukko ei kuvaa eläkkeellä työskenteleviä, vaan koko ikäluokkaa.

Eli vaikka nuoria oli töissä huomattavasti eläkeläisiä enemmän, kertyi ikääntyneiden potista enemmän verotuloja. Tätä selittää se, että pienistä tuloista ei vähennysten vuoksi tarvitse maksaa veroja. On lisäksi syytä pitää mielessä, että laskelmassa 65–69-vuotiaiden verotuloista noin puolet kertyy pelkästään eläkkeistä (noin 239 miljoonaa euroa).

Tilastojen pohjalta voidaan tehdä harjoituslaskelmia eläkeläisten työssäkäynnin yleistymisen verovaikutuksista. Jos työssäkäyvien eläkeläisten määrä kasvaisi 60 000:lla ja he tekisivät töitä yhtä paljon kuin ikätoverinsa, kertyisi palkkatuloista verotuloina noin 240 miljoonaa euroa.

Verotulojen ja julkisen talouden tasapainon kannalta on tärkeää, että eläkeläisten palkkatulojen verotusta ei ainakaan kevennetä (ks. Eläkeläisten veroale ei välttämättä ole hyvä ajatus).

Eläkeläisten veroale ei välttämättä ole hyvä ajatus

Veroalea esitetään usein julkisuudessa keinoksi edistää vanhuuseläkeläisten työntekoa. Verokannustin saattaisi kuitenkin tehdä jopa hallaa julkiselle taloudelle.

Valtioneuvoston kanslian ikääntymisraportin^a mukaan eläkkeellä olevien ansiotuloverotuksen keventäminen voisi johtaa osa-aikaisen työnteon yleistymiseen koko-aikaisen työssäkäynnin kustannuksella ja olisi siten julkisen talouden näkökulmasta kallista. Veroale saattaisi synnyttää tilanteen, joka kannustaisi eläkkeen nostamiseen ja pienimuotoiseen työskentelyyn sen ohessa.

Toiseksi voi kysyä, ovatko käteen jäävät eurot ainoa työhön kannustamiseen vaikuttava tekijä. Esimerkiksi Eläketurvakeskuksen raportti työurien pidentämisestä toteaa, että ”vanhuuseläkeläisten työssäkäynti lisääntyy,

kun päätösvalta töiden määrästä ja ajoituksesta säilyy eläkeläisellä.”^b

Kolmanneksi, jos veroale kohdistetaan pieniin palkkatuloihin, käy helposti niin, ettei eläkeläisten työssäkäynti tuota juuri yhtään verotuloja. Eläkkeen ohella työskentely on usein pienimuotoista. Veroale siis leikkaisi senkin verokertymän mitä tällä hetkellä saadaan.

Eläkeläisillä ei ole varsinaisia kannustinloukkuja (pois lukien eläkkeensaajan asumistuki). Toisin kuin esimerkiksi työttömillä, eläkeläisten työntekoa ei vaikuta eläkkeeseen. Vanhuuseläkkeen ohella voi työskennellä rajatta. Kun talous tarvitsee työvoimaa ja julkinen talous verotuloja eikä eläkelupauksista enää voida perääntyä, on eläkeläisten työllisyyden kasvettava.

^a Laine ym. (2009).

^b Uusitalo (2011).

Liitteet

Liite 1. Analyysin taustat

Analyysin tilastoaineistossa ovat mukana kaikki vähintään 65 vuotta täyttäneet, koko vuoden eläkkeellä olleet henkilöt. Tällä rajauksella on poistettu aineistosta tarkasteluvuoden aikana eläkkeelle siirtyneet, sillä palkkatulojen tarkastelu tehdään koko vuoden tasolla.

Aikasarjojen eurot on esitetty vuoden 2018 arvossa.

Mukana ei ole osa-aikaeläkeläisiä eikä perhe-eläkkeen saajia.

Verotusta koskevista laskelmissa on huomioitu seuraavat viran puolesta tehtävät vähennykset ja vähennettävät erät:

- Ansiotulovähennys
- Eläketulovähennys
- Perusvähennys
- Työtulovähennys
- Tulonhankkimisvähennys (kaavamaisena)
- Työttömyysvakuutusmaksut
- Sairausvakuutusmaksut
- Työeläkevakuutusmaksut

Verotuksen parametrit (kuten kunnallisveroprosentti) koskevat vuoden 2021 verotusta.

Esimerkkitapausten verovelvollinen on vuonna 1954 syntynyt, Helsingissä asuva henkilö, joka ei kuulu kirkkoon.

Miten verokertymä on arvioitu?

Palkkatulojen verokertymä on laskettu seuraavasti 65–69-vuotiaiden kohdalla: Lähtöoletuksena on, että pohjalla on 20 000 euroa eli noin keskieläkkeen verran eläketuloja. Oletusta puoltaa se, ettei eläkkeen ja eläkkeellä tehdystä työstä saatujen palkkatulojen välillä ole mitään ilmeistä yhteyttä.

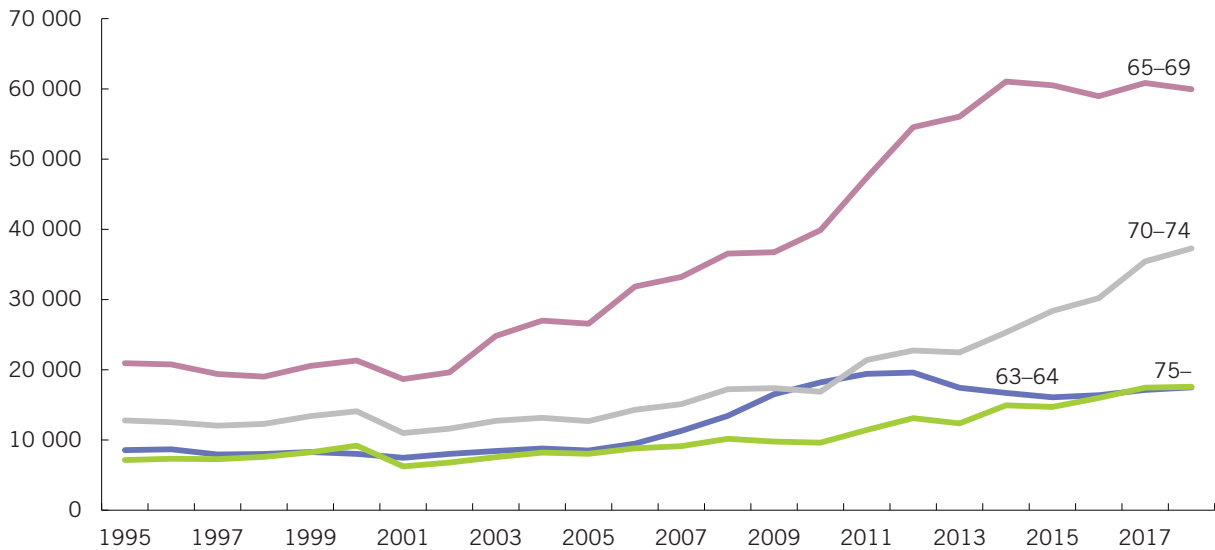
Verohallinnon julkisesta tilastotietokannasta poimittiin 65–69-vuotiaiden palkkojen jakauma. Tämän jälkeen palkkajakauman perusteella simuloitiin tarvittava määrä tapauksia ja laskettiin verokertymä tapausten pohjalta. Eli toisin sanoen luotiin keinotekoisesti tapauksia, joiden palkkajakauma on samanlainen kuin 65–69-vuotiaiden palkat todellisuudessa.

18–24-vuotiaiden kohdalla menettely on muuten identtinen, mutta eläketuloja ei luonnollisesti ole ja etuuksia on arvioitu olevan pohjalla 1 000 euroa.

Liitetaulukko 1. 65-vuotta täyttäneiden eläkkeensaajien palkkatulojen desiilit ja palkkasumma sekä palkkaa saaneiden määrä 2018

Ikäluokka	Eläkeläisiä	Palkkatuloja	Palkkaa (%)	P10	P20	P50	P80	P90	Palkkasumma
63–64	75 156	17 496	23,3	240	665	4 994,5	24 220	24 220	172,5
65–69	341 499	59 960	17,6	176	370	3 060,0	23 599	23 599	527,8
70–74	328 986	37 282	11,3	120	224	1 141,5	16 446	16 446	217,8
75–	508 891	17 576	3,5	80	150	480,0	8 106	8 106	57,1
Yhteensä	1 254 532	132 314	10,5	140	262	1 920,0	20 420	20 420	975,2

LIITEKUVIO 1. Palkkaa saaneiden määrä ikäluokittain 1995–2018 (euroa)

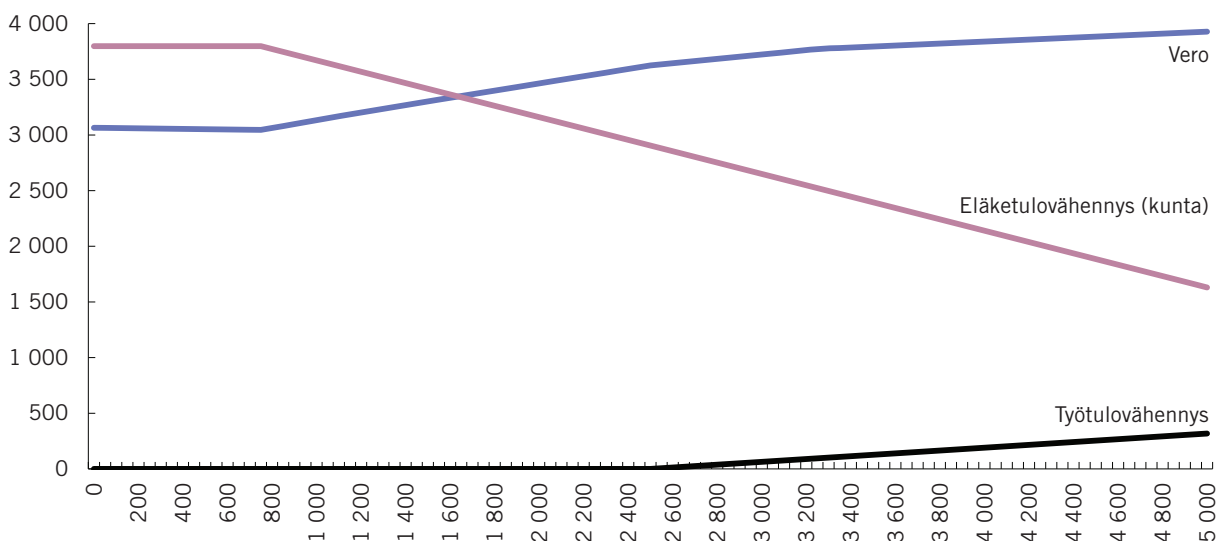

Lähde: Tilastokeskus.

Liitetaulukko 2. 65–69-vuotiaat palkka- ja eläketulojen mukaan 2018 (osuus eläketuloluokasta %)

Eläketulot	0	1–5 000	5 001–10 000	10 001–15 000	15 001–20 000	20 001–30 000	yli 30 000	Yhteensä	Henkilöitä
5 001–10 000	90,9	5,3	1,7	0,6	0,5	0,6	0,3	100	24 449
10 001–15 000	84,9	9,2	2,8	1,2	0,7	0,8	0,4	100	72 395
15 001–20 000	80,8	10,7	3,4	1,9	1,3	1,3	0,7	100	72 574
20 001–25 000	78,6	12,3	3,5	1,9	1,3	1,4	1,0	100	63 338
25 001–30 000	76,9	13,4	3,3	2,0	1,3	1,7	1,5	100	40 491
yli 30 000	70,2	16,9	3,6	2,2	1,4	1,9	3,7	100	61 343

LIITEKUVIO 2. Eläketulovähennys ja työtulovähennys palkkatulojen mukaan keski- ja korkeilla tuloilla

Kuviossa on havainnollistettu, miten veron, kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen ja työtulovähennyksen määrä kehittyvät palkkatulojen kasvaessa. Palkkatulojen lisäksi henkilöllä on siis jo entuudestaan 20 000 eläketuloja.

LÄHTEET

- Aalto, A., Ahola, I., Hytönen, J., Paavonen, M., Palmén, O., Pääkkönen, J. ja Tamminen, V. (2020). Suomen julkisen talouden kestävyys – Talousnäkyvät, Valtiovarainministeriön julkaisu – 2020:59.
- EVA (2020). Menojen kirja, EVA Fakta.
- Kannisto, J. ja Pyykkönen, T. (2015). Yhä useampi eläkeläinen tekee työtä, Tieto&trendit, <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/ya-useampi-elakelainen-tekee-tyota/> (haettu 25.8.2021).
- Laine, V. Sinko, P. ja Vihriälä, V. (2009). Ikääntymisraportti. Kokonais-arvio ikääntymisen vaikutuksista ja varautumisen riittävydestä, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1/2009.
- Reipas, K. (2019). Tilastokeskuksen 2019 väestöennusteeseen pohjautuva pitkän aikavälin eläkelaskelma, Muistio, Eläketurvakeskus.
- Rotkirch, A. (2021). Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä – Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle, Valtioneuvoston kanslian julkaisu ja 2021:2.
- Uusitalo, H. (toim.) (2011). Työurat pidemmäksi – selvityksiä työuraryhmälle, Eläketurvakeskuksen selvityksiä 2011:1.
- Vihriälä, V., Holmström, B., Korkman, S. ja Uusitalo, R. (2020). Talouspolitiikan strategia koronakriisissä, Valtioneuvoston julkaisu ja 2020:13.

VIITTEET

- 1 Vihriälä ym. (2020).
- 2 Aalto ym. (2020).
- 3 Ks. esim. EVA (2020).
- 4 Ks. Aalto ym. (2020).
- 5 Rotkirch (2021).
- 6 Ks. Vihriälä ym. (2020).
- 7 Laskettu Tilastokeskuksen väestöennusteen ja työssäkäyntitilaston ikäryhmittäisten tietojen pohjalta.
- 8 Työllisten määrä tulisi määrittää esimerkiksi 1 000 euroa kuukaudessa tienäviin.
- 9 Työttömyysturvan lisäpäivät.
- 10 Laskelmassa on eläköityminen ja nuorten tuleminen työmarkkinoille. Arvio on tehty näin: lasketaan 1-vuotisikäluokittain työllisyysasteet. Tämän jälkeen annetaan väestön ikääntyä vuosi kerrallaan ja kerrotaan kunkin ikäluokan koko työllisyysasteella, jotta saadaan työllisten määrä seuraavana vuonna.
- 11 Kannisto ja Pyykkönen (2015).

EVA Analyysin *Uusi sukupolvisopimus* kirjoittajat

VTM, konsultti
JUSSI PYYKKÖNEN

YTM, tutkija
TOPIAS PYYKKÖNEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)